

Åsa Wikforss   Om termer för naturliga sorter

Inom samtida språkfilosofi talar man ofta om termer för naturliga sorter. Vanliga exempel är 'guld', 'vatten' och 'tiger'. Man utgår då från att dessa termer skiljer sig semantiskt från andra sortstermer (såsom 'ungkarl', 'soffa' eller 'lera'), att de utgör en egen semantisk kategori. Hur de skiljer sig råder det delade meningar om, men att de skiljer sig ifrågasätts sällan. Talet om termer för naturliga sorter (NS-termer i fortsättningen) är dock relativt nytt. Det uppstår först i samband med Putnams och Kripkes diskussioner i början av 1970-talet. Jag avser här att ge en skiss av hur NS-termer först framträdde på den filosofiska scenen och av hur diskussionen förs i dag. En central fråga är huruvida det verkligen går att försvara tanken att dessa termer skiljer sig semantiskt från andra sortstermer.

1. PUTNAM OCH KRIPKE OM NS-TERMER

Under 1950-talet fördes en livlig diskussion om sortstermer i allmänhet, som ett resultat av Quines kritik av den traditionella distinktionen mellan analytiska och syntetiska satser. I en välkänd artikel om Quine föreslår Putnam att det går att försvara distinktionen när det gäller ett fåtal termer, s.k. 'one-criterion terms' vilka på ett enkelt sätt låter sig definieras (Putnam 1962). Putnam föreslår att 'ungkarl' är ett typiskt exempel på en sådan term. De allra flesta termer är emellertid inte av detta slag, menar Putnam, och därför saknar distinktionen mellan det analytiska och det syntetiska filosofisk betydelse. De flesta sortstermer är i stället s.k. 'cluster terms', knippetermer, t.ex. termen 'människa'. Det som kännetecknar en sådan term, enligt Putnam, är att deras mening ges av en 'knippe' beskrivningar. Varje enskild beskrivning skulle kunna förkastas utan

att termens mening ändras, trots att inte alla beskrivningarna skulle kunna ges upp utan meningsförändring. Putnam föreslår också att många vetenskapliga termer är knippetermer, som t.ex. 'kinetisk energi' eller 'rak linje'. Putnam kallar dem 'lagknippetermer' eftersom till de associerade beskrivningarna hör vissa lagar (såsom $e = \frac{1}{2} mv^2$ eller Euklides geometriska principer). Trots att dessa lagar och principer ofta betraktats som definitionsmässiga sanningar, och omöjliga att revidera, kan de revideras (och har reviderats) utan att man för den skulle måste säga att termens mening ändrats.

I början av 1960-talet föreslår Putnam därför visserligen att det finns vissa viktiga distinktioner bland våra sortstermer, framför allt då distinktionen mellan enkriterium-termer och knippetermer. Han nämner dock inte NS-termer och det står klart att bland knippetermerna återfinns både vad vi i dag kallar NS-termer och andra sortstermer. I en artikel från 1970, 'Is Semantics Possible?', har emellertid en stor förändring skett. Putnam talar inte längre om knippetermer, utan om NS-termer och föreslår att de senare skiljer sig semantiskt från andra sortstermer:

En *term* för naturliga sorter ... är en term som spelar en särskild roll. Om jag beskriver något som en *citron*, eller en *syra*, så antyder jag att detta något troligen har vissa egenskaper (gult skal, sur smak i vattenlösning, eller vad det nu kan vara); men jag indikerar också att dessa egenskaper, om de föreligger, kan förklaras av en 'essentiell natur' som objektet har gemensamt med andra medlemmar i sorten. Vad denna natur är kan inte avgöras genom språkanalys utan är en fråga för vetenskaplig teorikonstruktion (1970, s. 140).

Här återfinns flera av de idéer som kommit att spela en sådan central roll inom samtida språkfilosofi: Att NS-termerna skiljer sig semantiskt från andra sortstermer, att vad som är avgörande för en sådan term är sortens underliggande väsen, dess 'natur', och inte de ytliga, observerbara egenskaper vi associerar med sorten, samt att sortens natur är något som måste undersökas vetenskapligt och inte är vetbart a priori.

Den stora skillnaden mellan denna syn på NS-termer och Putnams tidigare syn på sortstermer som knippetermer, rör just tanken att sortens 'underliggande natur' spelar en avgörande roll. I sin artikel från 1970 argumenterar Putnam visserligen på ett sätt som påminner om hans tidigare idéer. Han hävdar t.ex. att NS-termer inte kan ges analytiska definitioner, av formen 'varje citron har egenskapen *P*', och han betonar att vi ofta gör misstaget att tro att alla sortstermer är enkriterium-termer. Men vad han sedan säger om NS-termer är inte förenligt med knippeteorin. Han hävdar nämligen att något kan vara en citron utan att ha någon av de egenskaper vi normalt tillskriver citroner och, omvänt, att något kan ha alla de egenskaper vi normalt tillskriver citroner utan att vara en citron. Båda dessa påståenden är oförenliga med knippeteorin. Om 'citron' vore en knippeterm så skulle det visserligen kunna vara så att många av de beskrivningar vi tillskriver citroner är felaktiga. Och vissa beskrivningar skulle kunna betraktas som särskilt viktiga och ha formen av lagar. Men det skulle varken kunna vara så att citroner inte har någon av de egenskaper vi normalt tillskriver dem, eller att något som har alla de egenskaper vi normalt tillskriver citroner utom en (egenskapen att ha en viss 'inre struktur') inte är citroner. Med andra ord, knippeteorin är inte förenlig med den typ av essentialism som Putnam nu verkar falla tillbaka på.

Tanken att NS-termer utgör ett problem för traditionella uppfattningar om mening utvecklas sedan i Putnams mest välkända text, "The Meaning of 'Meaning'" (1975a). Genom sitt berömda tankeexperiment med Tvillingjorden¹

---

¹ Vad man här tänker sig är att det någonstans långt ute i rymden finns en planet som är exakt lik jorden i alla avseenden, utom i det att den vätska som kallas 'vatten' på Tvillingjorden inte består av H₂O, utan har en helt annan kemisk komposition, vilken Putnam förkortar 'XYZ'. För övrigt finns ingen skillnad. Oskar på jorden och hans tvilling på Tvillingjorden – som vi här kan kalla 'Toskar' – antas vara kemiskt okunniga och helt sakna kunskap om den kemiska kompositionen hos vätskorna på deras respektive planeter. Från deras perspektiv, går därför inte vatten och tvillingvatten att skilja åt.

försöker Putnam visa att två traditionella antaganden om mening inte båda kan vara sanna när det gäller NS-termer: För det första, antagandet att ett ords mening bestäms av talarens psykologiska tillstånd (t.ex. av de beskrivningar talaren förknippar med termen); för det andra, antagandet att ett ords mening bestämmer dess extension. I tankeexperimentet är Oskar på jorden psykologiskt identisk med Toskar på tvillingjorden (de förknippar till exempel precis samma beskrivningar med termen 'vatten') och ändå, hävdar Putnam, verkar det intuitivt rimligt att säga att Oskars term 'vatten' har en annan extension än Toskars term: Vätskan på jorden har ju en annan kemisk komposition (H_2O) än vätskan på Tvillingjorden (XYZ). Eftersom 'vatten' används som en NS-term, menar Putnam, och naturliga sorter individueras i termer av sin underliggande struktur (såsom kemisk komposition), måste man gå med på att termerna namnger skilda sorter. Trots att tvillingarnas psykologiska tillstånd är identiska, har deras respektive termer olika extension, och alltså måste ett av de traditionella antagandena förkastas (*ibid.*, s. 222). Putnams förslag är att vi ger upp antagandet att psykologiskt tillstånd bestämmer mening, och behåller antagandet att mening bestämmer extension. Mening bestäms inte (enbart) av interna, psykologiska tillstånd, utan av externa fakta i individens omgivning – som t.ex. den kemiska kompositionen hos det man kallar 'vatten' (*ibid.*, s. 226).

Ungefär samtidigt som Putnam börjar diskutera NS-termer, kommer Kripkes attack på beskrivningsteorier (1972).² Kripkes huvudmål är just knippeteorin, i första hand som en teori om det semantiska innehållet hos namn, men han föreslår också att liknande invändningar kan riktas mot knippeteorin applicerad på sortstermer. Vad gäller namn använder sig Kripke av olika sorters argument för att visa att de beskrivningar vi associerar med namn inte kan utgöra deras innehåll: Dels är beskrivningarna alltför bristfälliga för att kunna unikt identifiera referenten, dels har de en annan epistemisk status än namn (det är inte

---

² Omtryckt 1980. Sidhänvisningarna nedan är till den senare upplagan.

vetbart a priori att om Aristoteles existerade så var han Alexander den stores lärare, men det är vetbart a priori att om Aristoteles existerade så var Aristoteles (Aristoteles). Framför allt, hävdar Kripke, fungerar namn annorlunda i modala kontexter än vad beskrivningar gör (det är möjligt att Aristoteles inte var Alexander den stores lärare, men det är inte möjligt att Aristoteles inte var Aristoteles). Kripke uttrycker detta genom att säga att namn är *rigida designatorer*: Ett namn har samma referent i varje möjlig värld (då referenten finns) medan en bestämd beskrivning är icke-rigid (i en värld refererar 'Alexander den stores lärare' till Aristoteles, i en annan till Platon).

Kripke applicerar sedan samma resonemang på NS-termer: De beskrivningar vi associerar med en term som 'tiger' räcker inte för att unikt identifiera sorten tiger, och det är inte a priori vetbart att tigrar är randiga köttätare. Vi skulle t.o.m. kunna upptäcka att tigrar saknade alla de egenskaper vi normalt tillskriver dem, menar Kripke, och hänvisar till möjligheten av någon sorts global illusion (*ibid.*, s. 121). NS-termer fungerar också annorlunda i modala kontexter än vad beskrivningar gör: Det är möjligt att guld inte vore en gul metall, men det är inte möjligt att guld inte vore guld. Precis som i fallet med namn, uttrycker Kripke detta genom att säga att NS-termer är rigida designatorer. Han föreslår också att det följer att teoretiska identitetspåståenden, som 'Vatten är H₂O', är nödvändiga (om de är sanna), trots att de inte är vetbara a priori.

Både Putnam och Kripke föreslår därför att NS-termer kräver en särbehandling bland sorttermerna. Enligt Kripke utmärker sig NS-termer vad gäller det *semantiska innehållet*: Till skillnad från en term som 'soffa', kan inte det semantiska innehållet hos en NS-term anges i termer av den knippa beskrivningar talaren associerar med termen. Och liksom namn så är NS-termer rigida designatorer. Putnam föreslår också att NS-termer skiljer sig åt *metasemantiskt*, vad gäller *bestämning* av mening.³ Om en term är en NS-term

---

³ Även om Kripkes fokus är det semantiska innehållet, skisserar han också en teori för dessa termers meningsbestämning enligt vilken termens kausala historia spelar en central roll (1980,

bestäms meningen hos termen av egenskaper i talarens fysiska omgivning, som t.ex. sortens underliggande mikrostruktur: Med andra ord kräver NS-termer en externalistisk teori om meningsbestämning.

Det bör noteras att dessa två förslag är tämligen oberoende av varandra: Man kan t.ex. acceptera externalism utan att därmed gå med på att NS-termer saknar deskriptivt innehåll. Jag kommer därför att diskutera de två förslagen separat. Låt oss emellertid börja med en grundläggande fråga: Vilka termer är NS-termer?

2. VAD ÄR EN NS-TERM?

De termer som föreslagits vara NS-termer utgör en ganska blandad kompot rent grammatiskt: Det är masstermer ('vatten', 'guld'), stycketermer ('tiger', 'val') och till och med adjektiv ('varm', 'gul'). Trots detta sägs de vara en enhetlig grupp från ett semantiskt perspektiv, precis som namn antas utgöra en enhetlig semantisk kategori. Men de grammatiska skillnaderna är inte det stora problemet. Även om vi begränsar oss till masstermer och stycketermer så utgör NS-termerna endast en undergrupp bland dessa: 'lera', 'bord' och 'berg' hör ju till stycke- och masstermerna och ändå brukar inte dessa termer betraktas som NS-termer. Frågan är då hur man skiljer ut en NS-term bland de andra sorttermerna.

Det är uppenbart att denna fråga hänger samman med frågan hur naturliga sorter skiljer sig från andra sorter. Finns det inte någon skillnad mellan naturliga sorter och andra sorter så verkar det inte heller finnas några NS-termer att

---

135). Och även om Putnams fokus är meningsbestämning, diskuterar han också dessa termers semantiska innehåll, både i 'Is Semantics Possible?' och "The Meaning of 'Meaning'". Putnam accepterar t.ex. Kripkes påstående att NS-termer är rigida designatorer. Till skillnad från Kripke verkar han däremot vilja hävda att dessa termer har ett visst deskriptivt innehåll, eftersom han hänvisar till 'stereotypers' semantiska roll. En stereotyp, enligt Putnam, är en central beskrivning kompetenta talare förknippar med en NS-term, och dessa utgör en aspekt av dessa termers mening (1975, s. 269).

urskilja. Vad kännetecknar då en naturlig sort? Härom råder det delade meningar. Enligt den mikro-strukturella uppfattningen om naturliga sorter, vilken både Putnam och Kripke omfattar, är det utmärkande för en naturlig sort att instanser av sorten har en gemensam mikro-strukturell egenskap, vilken ligger bakom och förklarar de observerbara egenskaper som vi normalt tillskriver sorten. Det står klart att enligt denna syn på naturliga sorter kommer kategorin NS-termer att vara ganska begränsad: 'vatten' och 'guld' kan möjligen passera, medan artnamn som 'tiger' blir mycket tveksamma, och 'citron' knappast skulle vara en kandidat. Enligt mer liberala uppfattningar om naturliga sorter räcker det att det finns *någon* form av 'underliggande' mekanism som håller samman de observerbara egenskaperna och förklarar sortens projicerbarhet (t.ex. Griffiths 1987). Biologiska sorter kan då räknas som naturliga sorter och kategorin NS-termer är betydligt större. Kanske *för* stor, eftersom sorter vilka intuitivt verkar vara mindre 'naturliga' passerar detta test: bland exemplen anges kapitalism och 'Kalifornier' (dvs. personer som kommer från Kalifornien).⁴

En annan viktig fråga rör relationen mellan klassen NS-termer och våra semantiska avsikter. En vanlig tanke är att en term är en NS-term om vi *avser* att använda den som en sådan term: 'Vatten' är en NS-term eftersom vi använder den med avsikten att utpeka en naturlig sort.⁵ Termens speciella semantiska status, enligt detta sätt att se det, är helt enkelt ett resultat av våra avsikter. Detta förslag stöter emellertid på problem vad gäller att redovisa för de fall då våra avsikter misslyckas. Det har nämligen ofta visat sig att vad vi trodde var en naturlig sort, faktiskt inte är det. Exempelvis verkar det som om vi ursprungligen avsåg att 'luft' skulle utpeka en naturlig sort, men eftersom luft inte är en naturlig sort (inte enligt den mikrostrukturella teorin i alla fall – luft består ju av en kombination av skilda gaser), följer det att vår avsikt att namnge en naturlig sort misslyckats. En uppsjö av liknande exempel återfinns t.ex. inom

---

⁴ Se Häggqvist 2005, för en intressant diskussion av olika teorier om naturliga sorter.

⁵ Denna syn på NS-termer försvaras bl.a. av McKinsey 1987.

biologi och medicin. Om våra semantiska intentioner bestämmer huruvida en term är en NS-term, verkar det därför som om man måste hävda att när en sådan term inte lyckas utpeka en naturlig sort, har vi ett fall av misslyckad referens – termen har en tom extension och påståenden innehållande termen saknar sanningsvärde. Detta verkar emellertid mycket kontraintuitivt. En term som 'luft' har använts i århundraden för att kommunicera och det kan inte gärna sägas att all sådan kommunikation är misslyckad endast därför att luft inte utgör en naturlig sort.⁶

Ett alternativt förslag, som omfattas av många externalister i dag, är att huruvida en term är en NS-term beror på om den *faktiskt* utpekar en naturlig sort och inte på våra avsikter (t.ex. Brown 2004, McLaughlin & Tye 1998). När en term misslyckas med att peka ut en naturlig sort följer då bara att termen inte är en NS-term, inte att den har en tom extension. Men också detta förslag har problematiska konsekvenser. För att avgöra huruvida en term faktiskt lyckas med att utpeka en naturlig sort krävs avancerade, vetenskapliga undersökningar – vi kunde t.ex. inte veta att 'vatten' utpekade en naturlig sort innan vi hade tillgång till modern kemi. Det skulle mycket väl ha kunnat visa sig att 'vatten', liksom 'luft', inte namngav en underliggande egenskap utan flera. Det är i och för sig inte anmärkningsvärt att föreslå att kategorin NS-termer är sådan att den inte kan urskiljas a priori, oberoende av vetenskapliga undersökningar. Anmärkningsvärt blir det först när man kombinerar denna idé med påståendet att NS-termer har semantiska särdrag. Det följer ju då att *semantiken* hos dessa termer beror, inte av våra avsikter eller av vårt sätt att använda termen, utan av världens kemiska och fysiska konstitution. Hur anmärkningsvärt detta är beror lite på vilket semantiskt särdrag NS-termerna tillskrivs – en fråga vi nu ska undersöka närmare.

---

⁶ Jag diskuterar denna problematik mer utförligt i Wikforss 2005.

Låt oss alltså anta att det föreligger någon sorts intressant skillnad mellan naturliga sorter och andra sorter och, vidare, att en del av våra sortstermer utpekar naturliga sorter och därför hör till klassen NS-termer. Frågan är då om detta får semantiska konsekvenser: Medför den metafysiska skillnaden mellan sorter att det också finns en *semantisk* skillnad mellan NS-termer och andra sortstermer? Och vilken skulle skillnaden i så fall vara? Vi har urskiljt två olika sätt varpå NS-termer sägs utmärka sig semantiskt: Vad gäller det *semantiska innehållet* (NS-termer är rigida designatorer och saknar deskriptivt innehåll) och vad gäller termernas *metasemantik* (meningen hos en NS-term bestäms externalistiskt). Jag ska diskutera dessa förslag i nämnd ordning.⁷

3. DET SEMANTISKA INNEHÅLLET

När Kripke först introducerar begreppet rigid designation så gör han det för egennamn: En designator är rigid om den refererar till samma objekt i alla världar (där den alls har en referens). Kripke utgår sedan från att samma rigiditetsbegrepp kan appliceras på NS-termer. Frågan är emellertid vad det innebär att säga att en *sortsterm* är en rigid designator. Definitionen för namn är ju inte till mycket hjälp eftersom sortstermer inte är singulära termer.

Som Scott Soames har betonat, fungerar sortstermer i första hand som *predikat*, inte som designatorer (Soames 2002, s. 246). När vi yttrar 'Shere Kahn är en tiger' eller 'Spisen är varm' fungerar 'tiger' och 'varm' predikativt och det vanliga rigiditetsbegreppet är därför inte applicerbart. Detsamma gäller 'Allt är guld som glimmar' eller 'Vatten är vått'. Detta ställer också till problem vad gäller Kripkes påstående att teoretiska identitetsutsagor som 'Vatten är H₂O' uttrycker nödvändiga sanningar (om de är sanna). Eftersom NS-termer inte är singulära termer utan främst fungerar som predikat, är det felaktigt att kalla den

---

⁷ Därmed inte sagt att det inte kan finnas andra argument för NS-termers semantiska särställning. Se t.ex. Glüer & Pagin 2007 samt deras artikel 'General Terms and Relational Modality' (manuskript) för ett alternativt angreppssätt.

här typen av utsagor identitetsutsagor. Följaktligen kan man inte motivera påståendet att de uttrycker nödvändiga sanningar genom att hänvisa till tesen om identitetens nödvändighet.

En reaktion på detta är tanken att det till varje NS-predikat finns en korresponderande singular term. Exempelvis kan 'vatten' användas inte bara predikativt utan för att benämna ett abstrakt objekt, *substansen* vatten; på samma sätt kan 'tiger' användas för att referera till *arten* tiger, och 'citron' till den biologiska sorten. Soames anser att detta förslag är värt att ta på allvar men avvisar det. Dels, menar han, är denna användning av sortstermer sekundär, och i många fall är det inte uppenbart vad den korresponderande singulara termen skulle vara. Vad korresponderar t.ex. till predikatet 'är en elektron' eller 'är en stjärna'? (249) Vad värre är, om rigiditet för sortstermer förstås på detta vis så kan inte rigiditet användas för att urskilja NS-termer från andra sortstermer. Till predikatet 'x är en ungtkarl' korresponderar den abstrakta termen 'ungkarl' vilken benämner samma abstrakta sort i alla möjliga världar, detsamma gäller för 'träd', 'stol', 'gaffel', etc. Alla är de rigida i precis samma bemärkelse som 'vatten' och 'tiger'. Alltså kan inte rigiditet i denna bemärkelse användas för att motivera påståendet att NS-termer skiljer sig semantiskt från andra sortstermer.

Detta problem har kommit att benämnas 'trivialitetsproblemet' i litteraturen. Farhågan är alltså att rigiditet applicerat på sortstermer medför att alla sortstermer, NS-termer och andra, blir rigida. Det finns olika reaktioner på detta problem i litteraturen. Ett förslag är att det ändå går att göra en viktig semantisk distinktion mellan olika sortbeteckningar. Exempelvis verkar det finnas en skillnad mellan enkla sortstermer, som 'guld' och 'vatten', och komplexa termer, som 'den dyraste gula metallen' och 'mormors favoritdryck'. Genoveva Marti (2004) har t.ex. föreslagit att de förra, enkla sorttermerna är rigida eftersom de designerar samma egenskap i alla möjliga världar (egenskapen att vara guld). De komplexa beteckningarna, menar hon, kan visserligen också användas på detta sätt (när 'mormors favoritdryck' designerar egenskapen att vara mormors favoritdryck),

men vanligen fungerar de som icke-rigida designatorer (när 'mormors favoritdryck' designerar vatten i en värld, öl i en annan, etc.).⁸

Vad man än anser om detta förslag står det klart att det inte löser vårt ursprungliga problem. Enkla sortstermer som 'stol', 'penna' och 'luft' kommer fortsatt att betraktas som rigida. Omvänt finns det komplexa sortbeteckningar vilka inte verkar kunna ges en icke-rigid tolkning, 'metall med kemiska sammansättningen AU'. Även om det går att argumentera för att en semantisk åtskillnad kan göras bland olika sortbeteckningar, verkar det inte hjälpa oss att urskilja en speciell kategori NS-termer.

Soames slutsats är att vi måste ge upp försöken att använda rigiditet för att skilja NS-termerna från andra sortstermer. Den verkliga skillnaden, menar han, har snarare att göra med att NS-termer saknar deskriptivt innehåll. Vad Kripke borde sagt är inte att NS-termer är rigida, utan att de är 'icke-deskriptiva'. Det är i denna bemärkelse, menar Soames, som namn och NS-termer är semantiskt likartade och Kripkes argument mot deskriptivism vad gäller namn kan överföras direkt till NS-termer. Visserligen associerar vi vanligen en uppsättning beskrivningar med termer som 'guld' och 'vatten' men enligt Soames utgör dessa beskrivningar varken nödvändiga eller tillräckliga villkor för att något ska vara guld eller vatten. Något kan vara guld utan att vara gult, och något kan vara en gul metall utan att vara guld. Det kan t.o.m. vara så att egenskaper som vi anser vara mycket centrala inte är sanna om faktiska instanser av sorten – t.ex. visade det ju sig att antagandet att valar är fiskar är falskt (2002, s. 266). Följaktligen saknar NS-termer deskriptivt innehåll.

Man kan emellertid fråga sig hur övertygande dessa argument är vad gäller sortstermer.⁹ Även om vi går med på att det är möjligt att Aristoteles inte hade någon av de egenskaper vi normalt tillskriver honom (nästan), så är det inte alldeles lätt att se hur t.ex. något skulle kunna vara en val utan att ha någon av

---

⁸ Se också LaPorte 2000.

⁹ Denna fråga diskuteras i Häggqvist & Wikforss, 'Beyond rigidity lies descriptivism' (MS).

de egenskaper vi normalt tillskriver valar. Kripke hänvisar till att Aristoteles kunde ha dött som spädbarn, och aldrig blivit vare sig filosof eller lärare, men hur skulle ett liknande resonemang se ut vad gäller sorter? Extensionen hos en NS-term verkar helt enkelt vara bestämd just av de beskrivningar vi associerar med termen. Att enskilda beskrivningar visat sig vara falska ('valar är fiskar') utgör naturligtvis inte någon invändning så länge man håller sig till tanken att NS-termer är knippetermer. Dessutom finns det NS-termer vilka obestriddligen har ett deskriptivt innehåll, t.ex. teoretiska termer såsom 'H₂O' (eller 'molekyler vilka består av två väteatomer och en syreatom'). Soames medger detta, men det betyder givetvis att hans föreslagna kriterium (dvs. avsaknaden av ett deskriptivt innehåll) inte lyckas fånga den klass av termer som skulle fångas.

Man kan också undra över konsekvenserna av att använda detta kriterium för NS-termer när det kombineras med antagandet att en term är en NS-term endast om den faktiskt urskiljer en naturlig sort. För att ta ett berömt exempel: Är 'jade' en NS-term? Det trodde man nog länge att den var. Den användes som beteckning för en viss sorts grönaktig sten. Det visade sig emellertid att termen applicerats på två skilda mineraler, jadeit och nefrit. När denna upptäckt gjordes på 1800-talet diskuterade man huruvida termen skulle begränsas till den ena mineralen. Detta skedde dock ej, utan termen fortsatte att användas som tidigare, vilket betyder att 'jade' inte är en NS-term (åtminstone inte enligt den gängse, mikro-strukturella, uppfattningen om naturliga sorter).¹⁰ Om vi nu antar att NS-termer kännetecknas av att de saknar deskriptivt innehåll, kommer denna intressanta geologiska upptäckt också att bli en intressant *semantisk* upptäckt: En term vi trodde saknade deskriptivt innehåll, visade sig i själva verket ha ett sådant innehåll. Resultatet är att vilken semantik en term har beror inte av våra avsikter utan av världens kemiska och fysiska konstitution. Detta ter sig inte bara en smula märkligt rent metafysiskt, utan det implicerar också att kunskap

---

¹⁰ Se LaPorte 2004 för en intressant redogörelse för termens historia.

om semantiken hos våra sortstermer blir avhängig detaljerad, vetenskaplig kunskap. Även om man tvekar att hävda att semantiken hos en term är vetbar helt a priori, verkar det en smula märkligt att kunskap om semantik skulle kräva kunskap i modern kemi och fysik.¹¹

4. NS-TERMER OCH EXTERNALISM

Förslaget att NS-termer utmärks vad gäller det semantiska innehållet är därför problematiskt. Flera filosofer har också gett upp försöken att på detta sätt karaktärisera NS-termer. I stället, menar man, utmärks NS-termer av att deras mening bestäms externalistiskt. I sin bok om naturliga sorter har Joseph LaPorte t.ex. föreslagit att meningen hos NS-termer, till skillnad från andra sortstermer, bestäms via en form av 'dubbing':

Termen 'val' fick sin mening via en (förmodligen informell) dubbingsakt: 'termen ska referera till *den* sorten' (den som utför akten pekar på några valar). Huruvida något hör till extensionen hos 'val' avgörs enligt den kausala teorin inte av egenskaper talaren förknippar med valar, såsom *ser ut som en fisk* ..., utan snarare av *underliggande* egenskaper och relationer vilka garanterar sortens identitet ... Dessa termer skiljer sig därför från en term som 'ungkarl', vilken inte är kausalt grundade i instanser av ungarlar. Referensen hos 'ungkarl' bestäms snarare av villkor som etablerats a priori för att utmärka sorten: ogift, man, etc. (1998. s. 304).

De fakta som bidrar till att bestämma en terms mening kan kallas termens 'bestämningsbas'. Det finns många kandidater i den filosofiska litteraturen vad gäller sådana fakta: termens användning, talaravsikter, mentala bilder, kausala relationer, etc. Externalismen kännetecknas av påståendet att externa faktorer ingår i bestämningsbasen, t.ex. faktorer som rör den 'underliggande naturen' hos instanser av sorten ifråga. Skillnaden mellan NS-termer och andra sortstermer, sägs då vara just att externa faktorer ingår i NS-termernas bestämningsbas, men

---

¹¹ Se Häggqvist & Wikforss 2007.

inte i bestämningsbasen för andra sortstermer.¹² Enligt LaPorte bestäms t.ex. inte meningen av ungarl genom några kausala kopplingar till ungarlar utan genom de villkor vi a priori förknippar med termen.

För att detta ska övertyga krävs förstås att skillnaden mellan interna och externa faktorer kan klargöras, något som visat sig vara oväntat svårt.¹³ En ytterligare komplikation är att många externalister, däribland Burge, vill ge en externalistisk redogörelse för en mycket större klass sortstermer än enbart NS-termerna. Burge menar t.ex. att externalismen gäller för alla termer som är 'empiriskt applicerbara', dvs. termer som vi normalt applicerar på objekten runt omkring oss: 'soffa', 'kniv', 'baby' och 'lera' (Burge 1986). Burge försvarar detta påstående med att hänvisa till tanken att vi lär oss dessa termer delvis ostensivt, och att vi ofta har bristfällig kunskap om den utpekade sorten. I sådana fall tar sortens 'natur' över och bestämmer termens mening, på samma sätt som naturen hos det vi kallar 'vatten' bestämmer dess mening. Alltså föreligger inte någon skillnad mellan NS-termer och andra sortstermer vad gäller meningsbestämning.¹⁴

Låt oss emellertid ignorera dessa komplikationer. Låt oss anta att en rimlig distinktion kan göras mellan interna och externa faktorer och, vidare, att vanliga sortstermer inte kan ges en externalistisk redogörelse. Det senare antagandet verkar tämligen oproblematiskt eftersom det är svårt att se vad 'den underliggande naturen' hos soffor skulle kunna vara och hur den skulle kunna

---

¹² För en utförligare redogörelse för semantisk externalism, se min artikel 'Semantic Externalism and Psychological Externalism', 2008.

¹³ Se Farkas 2003 för en intressant diskussion av detta problem.

¹⁴ Det ska tilläggas att Burge också omfattar 'social externalism', teorin att mening (och tankeinhåll) bestäms av individens sociala omgivning (Burge 1979). Social externalism gör ingen åtskillnad mellan NS-termer och andra sortstermer utan menar att mening (tankeinhåll) bestäms externt i alla de fall då individen förlitar sig på experternas språkanvändning. Vad som är relevant för försöken att urskilja NS-termer är därför enbart *fysisk* externalism av det slag som diskuteras ovan.

spela en meningsbestämmande roll. Frågan är då huruvida NS-termerna utmärker sig på denna punkt: Hur pass övertygande är Putnams förslag att sortens underliggande natur bestämmer termens mening vad gäller NS-termer?

Det står klart att det är problematiskt att hävda att meningen bestäms rent kausalt. Även om man går med på att 'dubbningsakter' fungerar när det gäller namn (då ju en *individ* ska utpekats) är det uppenbart problematiskt vad gäller sortstermer: Varje objekt tillhör ju ett otal olika sorter och frågan är vilken av alla dessa som utpekats via en dubbningsakt av slaget "'Val' namnger den sortens ting". Detta problem har i litteraturen kommit att kallas 'qua'-problemet: Är det i kraft av att vara ett däggdjur ('qua mammal'), i kraft av att vara en val, av att vara ett vattendjur eller en biblisk gestalt som instansen bestämmer meningen hos 'val'? LaPorte oroar sig för detta problem, och argumenterar för att det visar att rena kausalteorier är ohållbara och att beskrivningar måste finnas med i bilden. T.ex, menar han, måste vi hänvisa till beskrivningen 'är en naturlig sort', och kanske också 'är en kemisk substans' för att säkerställa att bara H₂O ingår i extensionen hos 'vatten'. Tanken är därför inte att *enbart* externa faktorer ingår i bestämningsbasen, utan snarare att interna faktorer (t.ex. de beskrivningar talaren förknippar med termen) är *otillräckliga* för meningsbestämning, även om de måste finnas med i bestämningsbasen. Detta verkar också vara Putnams idé när han hänvisar till den centrala roll som 'stereotyper' spelar: För att 'tiger' alls ska kunna sägas referera till tigrar, menar Putnam, måste talaren ha en rimlig uppsättning uppfattningar om tigrar (Putnam 1975, 247).¹⁵

Vilken roll spelar då det externa elementet? Notera att internalister också kan gå med på att vi när vi använder en term som en NS-term så avser vi att den ska peka ut en naturlig sort, t.o.m. en särskild naturlig sort (en art, en kemisk substans, etc). Detta i sin tur gör det möjligt för internalisten att förklara en hel

---

¹⁵ Det finns en uppenbar spänning mellan detta förslag och Putnams påstående att det kan visa sig att alla våra uppfattningar om en sort är falska. Här kommer jag dock bli tvungen att lämna detta problem därhän.

del av de externalistiska intuitionerna. t.ex. verkar det kunna förklara varför vi inte är benägna att kalla tvillingjordens XYZ för 'vatten' – den har ju en annan kemisk komposition än vår vätska och kan alltså inte tillhöra samma naturliga sort. Det förklarar också intuitionen att när det gäller NS-termer är de 'ytliga', observerbara egenskaperna mindre avgörande än vad gäller andra sortstermer, såsom 'soffa'.

Om externalisten går med på att förknippade beskrivningar är nödvändiga för meningsbestämning, uppstår därför frågan vilken roll det externa elementet verkligen spelar. Ett svar skulle kunna vara att även om internalisten kan redogöra för intuitionen att tvillingvatten inte ingår i extensionen hos Oskars term, så måste internalisten gå med på att det finns en stor grad av obestämdhet härvidlag. Tvillingvatten har ju alla de observerbara egenskaper vårt vatten har, och det verkar då snarast som vi ställs inför ett beslut: Ska vi lägga vikten vid det faktum att tvillingvatten har en annan kemisk komposition, eller vid det faktum att det har alla observerbara egenskaper som vatten har? Det verkar inte som de förknippade beskrivningarna kan avgöra detta. Externalisten har emellertid ett svar redo: Tvillingvatten ingår inte i extensionen hos Oskars term, eftersom tvillingvatten har en annan underliggande natur än vatten.

Nu tillstöter emellertid ett nytt problem. Som vi sett ovan anser de flesta externalister att huruvida en term är en NS-term, beror på om termen faktiskt namnger en naturlig sort eller inte. Antagandet att termen är en NS-term är alltså falsifierbart. Hur skulle en falsifierande instans kunna se ut? Om vi utgår från den mikrostrukturella synen på naturliga sorter är svaret givet: En instans som har alla (eller nästan alla) de observerbara egenskaper vi normalt tillskriver sorten, men som har en annan underliggande struktur. Upptäckten att jade i själva verket består av två skilda mineraler utgör en sådan upptäckt. Och givetvis borde tvillingvatten utgöra en falsifierande instans *par excellence*: Vatten och tvillingvatten har ju *alla* egenskaper gemensamma, förutom att de har olika kemisk komposition. Men om så är fallet verkar externalisten också

ställas inför ett beslut vid upptäckten av tvillingjorden: Ska man dra slutsatsen att vatten inte är en naturlig sort eller att tvillingvatten inte ingår i extensionen för vår term 'vatten'? Svaret dikteras inte av fysiska fakta utan tycks snarare bero av vilken vikt vi tillmäter de beskrivningar vi förknippat med termen 'vatten'.

Trots att LaPorte hävdar att NS-termer kännetecknas av att deras mening bestäms externt, medger han att NS-termer normalt är vaga. Han betonar t.ex. att vår användning av en term som 'vatten' inte dikterar hur termen ska appliceras vad gäller tvillingsubstanser: "We might call XYZ 'water', contrary to Putnam. Then again, we might not: We could go either way" (2004, s. 100). Som antytts ovan är emellertid detta medgivande fatalt för externalisten. Om det externa elementet alls spelar en meningsbestämmande roll så måste det vara avgörande just i dessa fall av tvillingsubstanser: Vad det handlar om är ju en situation i vilken Oskar och Toskar antas vara internt identiska. Att hävda att det i en sådan situation är obestämt huruvida tvillingsubstansen ingår i Oskars terms extension är detsamma som att förneka att de externa faktorerna spelar en meningsbestämmande roll.

Dessa problem antyder att det inte är alldeles klart att det går att försvara tanken att meningen hos en NS-term bestäms av sortens 'underliggande natur'. Att själva idén om en underliggande natur är problematisk underlättar inte situationen. Mycket av diskussionen inom språkfilosofi har förts utan egentlig kunskap om hur de olika vetenskaperna individuerar naturliga sorter, och så snart detta studeras kompliceras talet om sortens 'underliggande natur'. Paul Needham har exempelvis påpekat att kemiska substanser inte individueras mikrostrukturellt, som Kripke och Putnam påstår, och att makroegenskaper i själva verket spelar en central roll vad gäller individueringen av kemisk komposition (Needham 2000). LaPorte betonar likaså att biologiska arter inte har något som kan kallas en gemensam natur i denna bemärkelse (det finns ingen gemensam genetisk struktur eller liknande för alla tigrar) och att det finns

ett flertal, konkurrerande sätt att indela arter på. Vilken är då den underliggande natur som bestämmer meningen hos 'tiger'?

Det finns därför många problem förknippade också med detta försöka att skilja NS-termerna från övriga sortstermer. Om NS-termer varken utmärks vad gäller det semantiska innehållet, eller vad gäller meningsbestämning, är den naturliga slutsatsen att vi bör vara skeptiska inför det samtida talet om NS-termer som om de utgjorde en särskild semantisk kategori. Därmed inte sagt att NS-termer är ointressanta från andra perspektiv. Om man exempelvis tänker sig att det verkligt utmärkande draget hos naturliga sorter är att de är projicerbara, att de ger stöd för induktiva generaliseringar, så kan man på motsvarande sätt hävda att NS-termer är av särskilt intresse vad gäller förklaringar och förutsägelser. Men det följer inte att de är av särskilt intresse rent semantiskt.

LITTERATUR

- Brown, J. 2004. *Anti-Individualism and Knowledge*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Burge, T. 1979. "Individualism and the Mental", *Midwest Studies in Philosophy* 4, s. 73-121.
- Burge, T. 1986. "Intellectual Norms and the Foundations of Mind", *Journal of Philosophy* 83, s. 697-720.
- Farkas, K. 2002. "What is Externalism?", *Philosophical Studies*, 112, s. 187-208.
- Glüer K. & Pagin, P. 2007. "Analyticity, Modality, and General Terms". In *Hommage à Wlodek. Philosophical Papers Dedicated to Wlodek Rabinowicz*, ed. T. Rönnow-Rasmussen, Dept. of Philosophy, Lund University: online publication 2007.
- Glüer K. & Pagin, P. "General Terms and Relational Modality" (manuskript).
- Griffiths, P. E. 1987. *What Emotions Really Are*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Häggqvist, S. 2005. "Kinds, Projectibility and Explanation", *Croatian Journal of Philosophy*, 13, s. 71-88.
- Häggqvist, S & Wikforss Å. 2007. "Externalism and a posteriori semantics", *Erkenntnis* 67, s. 373-386.
- Häggqvist, S & Wikforss Å. "Beyond rigidity lies descriptivism" (manuskript).
- LaPorte, Joseph. 2000. "Rigidity and kind", *Philosophical Studies* 97, 293-316.
- LaPorte, Joseph. 2004. *Natural Kinds and Conceptual Change*, Cambridge University Press.

- Kripke, S. 1980. *Naming and Necessity*. Oxford: Blackwell.
- Marti, G. 2004. "Rigidity and General Terms", *Proceedings of the Aristotelian Society* 104, s. 129-146.
- McKinsey, Michael. 1987. "Apriorism in the Philosophy of Language", *Philosophical Studies* 52, s. 1-32.
- McLaughlin B. and Tye M. 1998. "Externalism, Twin Earth, and Self-Knowledge", in Wright, Smith & Macdonald (red.) *Knowing Our Own Minds*. OUP, s. 285-320.
- Needham, P. 2000. "What is Water?", *Analysis*, 60, s. 13-21.
- Putnam, H. 1962. "The analytic and the synthetic." Omtryckt i Putnam 1975 b, s. 33-69.
- Putnam, H. 1970. "Is Semantics Possible?" Omtryckt i Putnam 1975 b, s. 139-152.
- Putnam, H. 1975. "The Meaning of 'Meaning'", in *Minnesota Studies in the Philosophy of Science*, vol. 2, ed. K. Gunderson, Minneapolis: University of Minnesota Press. Omtryckt i Putnam 1975b, s. 215-271.
- Putnam, H. 1975b. *Mind, Language and Reality, Philosophical Papers*, vol. 2, Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Soames, S. 2002. *Beyond Rigidity: The Unfinished Semantic Agenda of Naming and Necessity*, Oxford: Oxford University Press.
- Wikforss, Å. 2005. "Naming Natural Kinds", *Synthese* 145, s. 65-87.
- Wikforss, Å. 2008. "Semantic Externalism and Psychological Externalism", *Philosophy Compass* 3/1, s. 158-181.